

فصلنامه تحقیقات تمثیلی در زبان و ادب فارسی

سال دوازدهم • شماره چهل و سوم • بهار ۱۳۹۹

ISSN 2008-627X

- ۶ سخن سردبیر
- مختصری از تمثیلات و مثل واره‌ها در معدن الدر
۸ امیدوار مالملی
- نماد و تمثیل در مثنوی مولانا
۲۵ جعفر هواسی
- بررسی نقش های زبانی داستان «اردشیر و هفتواد» از شاهنامه فردوسی (با
رویکرد تمثیلی و بر پایه نظریه ارتباط کلامی یا کوپسن)
۳۵ زهرا ابویسانی، بتول فخراسلام، پروین دخت مشهور، مهدی نوروز
- ساختار تمثیل در همه آن قایق‌های کاغذی از احمدرضا احمدی
۵۹ سمیه آورند، اعظم ایزدی، راضیه احمدی
- واکاوی مؤلفه های تمثیلی و نمادین رضایتمندی در اشعار فریدون مشیری
از دیدگاه نظریه ی شخصیت اریکسون
۷۶ صفا ملکی، کامران پاشایی فخری، پروانه عادل زاده
- کارآیی تمثیل در حوزه توحید
۱۰۱ مژگان زمانی، رافضه کیوان پور

معاونت پژوهش و فناوری
دانشگاه آزاد اسلامی - واحد بوشهر

فصل نامه تحقیقات تمثیلی در زبان و ادب فارسی

سال دوازدهم / شماره چهل و سوم / بهار ۱۳۹۹

نمایه شده در:

www.sid.ir	مرکز اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی (SID)
www.noormags.com	مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی
www.magiran.com	بانک اطلاعات نشریات کشور

مقالات، نمودار آرای نویسندگان است و این فصل نامه در این زمینه، مسؤولیتی ندارد.
خواهشمند است فایل Word و Pdf مقاله تنها از طریق سایت فصل نامه ارسال گردد:
<http://jpll.iaubushehr.ac.ir>

« فصل نامه تحقیقات تمثیلی در زبان و ادب فارسی »

مدیر مسؤؤل: دکتر سید جعفر حمیدی (استاد)

عضو هیأت علمی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد بوشهر، گروه زبان و ادبیات فارسی

سر دبیر: دکتر سید احمد حسینی کازرونی (استاد)

عضو هیأت علمی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد بوشهر، گروه زبان و ادبیات فارسی

مدیر داخلی: دکتر سعیده ساکی انتظامی

عضو هیأت علمی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد خرم آباد، گروه زبان و ادبیات فارسی

اعضای هیأت تحریریه (به ترتیب حروف الفبایی):

دکتر نصرالله امامی

استاد زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه شهید چمران - اهواز

دکتر کاووس حسن لی

استاد زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه شیراز

دکتر سید احمد حسینی کازرونی

استاد زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه آزاد اسلامی - واحد

بوشهر

دکتر سید جعفر حمیدی

استاد زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه آزاد اسلامی - واحد

بوشهر

دکتر احمد خاتمی

استاد زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه شهید بهشتی - تهران

دکتر کاظم دزفولیان

استاد زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه شهید بهشتی - تهران

دکتر عباس کی منش

استاد زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه تهران

دکتر شمس‌الحاجیه اردلانی

استادیار زبان و ادبیات فارسی دانشگاه آزاد اسلامی -

واحد بوشهر

مشاوران علمی (دکتری زبان و ادبیات فارسی):

استادان: دکتر ابوالقاسم رادفر، دکتر عطاءمحمد رادمش،

دکتر محمد غلام رضایی، دکتر علی محمد مؤذنی، دکتر

احمدرضا یلمه‌ها

دانشیاران: دکتر علی اصغر باباصفیری، دکتر منصور

ثروت، دکتر فاطمه حیدری، دکتر احمد ذاکری،

دکتر علی سلیمی، دکتر مجتبی منشی‌زاده

استادیاران: دکتر جمال احمدی، دکتر اصغر باباسالار، دکتر

ابراهیم حیدری، دکتر علی اکبر خان‌محمدی، دکتر هادی

خدیور، دکتر میراسماعیل قاضی شیراز

ویراستار فارسی: دکتر سید احمد حسینی کازرونی،

گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه آزاد اسلامی -

واحد بوشهر

طراح و مدیریت سایت: مهندس محمد ساکی انتظامی

صاحب امتیاز: دانشگاه آزاد اسلامی - واحد بوشهر

ناشر: معاونت پژوهش و فناوری دانشگاه آزاد اسلامی -

واحد بوشهر

پست الکترونیک: sahkazerooni@yahoo.com

تلفن سردبیر: ۰۹۱۲-۱۰۰۴۳۵۴

پست الکترونیک: ssentezami@gmail.com

تلفن مدیر داخلی: ۰۹۱۲-۰۱۴۷۷۱۵

راهنمای نگارش و شرایط پذیرش مقاله

- این فصل‌نامه با شرایط زیر، در مباحث تحقیقات تمثیلی در زبان و ادب فارسی، مقاله می‌پذیرد:
- مقاله‌های فرستاده شده، در نشریه دیگری چاپ و یا به سایر مجله‌های داخلی و خارجی ارسال نشده باشد. ضمناً گرایش مقالات فقط در تحقیقات زبان و ادب فارسی است و با رویکرد تمثیلی است.
 - هیأت تحریریه در رد یا قبول و ویرایش ادبی و کوتاه کردن مطالب، آزاد است.
 - حق چاپ، پس از پذیرش برای «این فصل‌نامه» محفوظ است و نویسندگان، نباید مقاله‌های خود را در نشریه دیگری به چاپ برسانند.
 - چاپ مقاله‌ها و تقدّم و تأخر آن در بررسی و تأیید هیأت تحریریه، تعیین می‌شود.
 - مقاله‌های ارسالی، باید تحقیقی و حاصل کار پژوهشی نویسنده یا نویسندگان باشد.
 - اولویت در گزینش چاپ مقاله به ترتیب با مقاله‌های پژوهشی و تألیفی است.
 - مسئولیت درج گفتارها و صحت مطالب مندرج در هر مقاله، به لحاظ علمی و حقوقی و ... به عهده نویسنده است.
 - مقاله‌های مستخرج از پایان‌نامه‌ها، نخست با ذکر نام دانشجو و سپس با ذکر نام استاد راهنما بلامانع است.
 - مقاله‌های دریافتی، توسط استادان متخصص داوری خواهد شد.

* ضوابط مقاله‌های ارسالی:

۱. اشعار مقاله مانند نمونه زیر در جدول قرار داده شوند:

مصطفی فرمود دنیا ساعتی است	پس ترا هر لحظه مرگ و رجعتی است
(مولوی، ۱۳۷۱: د ۱، ۵۶)	

- چکیده انگلیسی باید مطابق چکیده فارسی باشد. (شامل اسم مقاله، اسم نویسنده(گان)، سمت نویسنده(گان)، متن چکیده، کلمات کلیدی).
- مقاله، باید شامل چکیده فارسی و انگلیسی (در حدود) ۱۰ سطر - حدود ۱۶۰ کلمه، واژگان کلیدی (سه تا ۵ واژه)، مقدمه، پیشینه، بیان مسأله، سوالات تحقیق، اهداف، روش تحقیق، نتیجه و فهرست منابع و مأخذ باشد. ضمناً آدرس پست الکترونیکی و شماره تلفن همراه نویسنده در پایین چکیده‌ها درج شود.
- در صفحه اصلی مقاله، برای درج مشخصات، بدین گونه عمل شود:
 - عنوان کامل مقاله (در وسط صفحه)
 - نام نویسنده یا نویسندگان. (در سمت چپ صفحه، در دو نیمه سطر)
 - رتبه علمی و نام دانشگاه یا مؤسسه محل اشتغال.
 - نشانی کامل نویسنده، شامل: نشانی کامل پستی، شماره تلفن، دورنگار، پست الکترونیکی.

۶. محدوده نقل قول‌ها و ذکر نوشته‌های دیگران باید در درون گیومه قرار داده و پس از آن آدرس درون متنی در پرانتز درج شود.

۷. ارجاعات در متن مقاله، در درون پرانتز و بدین گونه تنظیم گردد: (نام خانوادگی مؤلف، سال انتشار:)، برای مثال: (اسلامی ندوشن، ۱۳۸۷ : ۱۴) ۸. در مقاله به پیشینه پژوهش اشاره شود.

۹. منابع و مأخذ، در پایان مقاله، به ترتیب حروف الفبایی و بدین گونه تنظیم گردد:

الف - کتاب: نام خانوادگی، نام، (سال انتشار)، نام کتاب. شماره ج. نام مترجم یا سایر افراد همکار. محل نشر. نام ناشر، چ ...

ب - مقاله: نام خانوادگی، نام، (سال انتشار)، عنوان مقاله. نام مترجم یا سایر افراد دخیل. نام نشریه. دوره یا سال. شماره نشریه. شماره ص (:)

ج - مجموعه‌ها: نام خانوادگی، نام، (سال انتشار)، عنوان مقاله. نام گرد آورنده یا ویراستار. نام مجموعه مقالات. محل نشر. نام ناشر. شماره ص (:)

د - پایگاه اینترنتی: نام خانوادگی، نام. تاریخ دریافت از پایگاه اینترنتی. عنوان مطلب. نام پایگاه و نشانی پایگاه اینترنتی به خط ایتالیک.

ه - لوح فشرده: نام خانوادگی، نام. سال انتشار. عنوان مطلب. نام لوح فشرده. محل نشر. نام ناشر.

۱۰. معادل مفاهیم و نام‌های خارجی در پرانتز روبروی کلمه فارسی یا در زیر همان صفحه یا در پایان مقاله با عنوان پی‌نوشت، ذکر شود.

۱۱. نمودارها، جدول‌ها و تصویرها در صفحات جداگانه ارائه و عنوان‌های مربوطه، به صورت گویا و روشن در بالای آنها نوشته شود.

الگوی فنی تنظیم مقالات

متن فارسی با قلم بی لوتوس (B lotus) و متن عربی با قلم بدر (Badr) یا Traditional Arabic) نوشته شود.

اندازه قلم‌ها به شرح زیر باشد:

- عنوان مقاله با ۱۶ سیاه
- کلمه چکیده با ۱۳ سیاه
- کلمه کلید واژه‌ها با ۱۳ سیاه
- متن چکیده و کلید واژه‌ها با قلم ۱۲ نازک
- عناوین اصلی و فرعی در متن با قلم ۱۳ سیاه
- متن مقاله با قلم ۱۳ نازک
- ارجاعات در داخل متن و بین دو پرانتز (کمان) با قلم ۱۱ نازک
- کلمات و حروف لاتین به خاطر هماهنگی با متن، با قلم ۱۱
- تمام ارجاعات داخل متن، به جز کلمه همان، غیر ایتالیک نوشته می‌شود. و کلمه همان ایتالیک نوشته می‌شود. نحوه ارجاع نیز به این صورت نوشته می‌شود: (اسم نویسنده، و شماره صفحه).
- منابع با قلم ۱۱ نازک نوشته شود. به این ترتیب: (نام خانوادگی نویسنده، نام نویسنده، سال، عنوان کتاب، محقق (مترجم) کتاب، مکان انتشار: ناشر، چاپ)

آدرس وب سایت دکتر سید احمد حسینی کازرونی

www.sahkazerooni.ir

در زمان بارگذاری مقاله و ثبت نام در سایت مجله اطلاعات تمام نویسندگان به صورت کامل ثبت گردد، بعد از نمایه شدن مقاله بر روی سایت، امکان تغییر وجود ندارد.

فهرست مطالب

سخن سردبیر	۶
مختصری از تمثیلات و مثل واره‌ها در معدن الدرر	
امیدوار مالملی	۸
نماد و تمثیل در مثنوی مولانا	
جعفر هواسی	۲۵
بررسی نقش‌های زبانی داستان «اردشیر و هفتواد» از شاهنامه فردوسی (با رویکرد تمثیلی و بر پایه نظریه ارتباط کلامی یا کوبسن)	
زهرا ابویسانی، بتول فخراسلام، پروین دخت مشهور، مهدی نوروز	۳۵
ساختار تمثیل در همه آن قایق‌های کاغذی از احمدرضا احمدی	
سمیه آورند، اعظم ایزدی، راضیه احمدی	۵۹
واکاوی مؤلفه‌های تمثیلی و نمادین رضایتمندی در اشعار فریدون مشیری از دیدگاه نظریه‌ی شخصیت اریکسون	
صفا ملکی، کامران پاشایی فخری، پروانه عادل زاده	۷۶
کارآیی تمثیل در حوزه توحید	
مژگان زمانی، رافضه کیوان‌پور	۱۰۱

به نام خداوند جان و خرد

سخن سردبیر

خوش تر ز عیش و صحبت و باغ و بهار چیست
هر وقت خوش که دست دهد مغنم شمار
پیوند عمر بسته به مویی است هوش دار
معنی آب زندگی و روضه ارم
مستور و مست هر دو چو از یک قبیله اند
راز درون پرده چه داند فلک خموش
سهو و خطای بنده گرش اعتبار نیست
زاهد شراب کوثر و حافظ پیاله خواست
ساقی کجاست گو سبب انتظار چیست؟
کس را وقوف نیست که انجام کار چیست
غم خوار خویش باش غم روزگار چیست
جز طرف جویبار و می خوشگوار چیست
ما دل به عشوه که دهیم اختیار چیست
ای مدعی نزاع تو با پرده دار چیست
معنی عفو و رحمت آمرزگار چیست
تا در میانه خواسته کردگار چیست
حافظ (۱۳۷۸) غنی و قزوینی، آثار: تهران غزل ۶۵

بهار امسال (۱۳۹۹) در حالی آغاز شد که جهانیان به بیماری مخوفی در سده حاضر دچار گردیدند و شاید ایرانیان نیز برای نخستین بار در درازنای روزگار از عیش و طرب بهار و دیدار باغ و صحبت یار محروم و از همنشینی و لطف و صفای یکدیگر به دور ماندند. این آفت زمانه «کرونا» همدلی ها را گسسته و محجوریت ها را در اقصا نقاط جهان حکم فرما کرده.

شگفتا از این «کرونای واگیر» که جنب و جوش و حرکت ها را از مردم سلب و همه را ساکن و خانه نشین کرده است و به گفته شاعر شیراز (حافظ): «کس را وقوف نیست که انجام کار چیست؟»

هیچ دانایی از راز «درون پرده» خبر نداشته و نزاع مدعیان با پرده دار بی اثر مانده در این حال باید دل به کردگار بست و دانست که: «ایام غم نخواهد ماند» (حافظ) و روزگار شادی و نشاط و جنبش و پوییش فرا می رسد، حرکت به سوی نور و فردا های دور.

اما پویشگران عرصه دانش و ادب با اراده و پشتکار بی مانندشان هیچ گاه از تلاش و کوشش باز نایستاده و بلایایی روزگار را با قاطعیت و جدّیتی افزون تر از سرمی گذارند، می دانند که دوباره شور و نشاط ها باز می گردد و آفتاب دانش همه جا را تابناک می سازد و پرده تاریکی ها می زداید.

باشد که حقیقت گرایان از تلاش باز نایستند و با اندیشه های نوین و کسب تجارب بیش از پیش چراغ دانش را در قضای علم و ادب روشن تر سازند.

با احترام
سید احمد حسینی کازرونی
استاد زبان و ادبیات فارسی
دانشگاه آزاد اسلامی - واحد بوشهر

بهار ۱۳۹۹

فصل‌نامه تحقیقات تمثیلی در زبان و ادب فارسی

دانشگاه آزاد اسلامی - واحد بوشهر

شماره چهل و سوم - بهار ۱۳۹۹ - از صفحه ۲۵ تا ۳۴

<http://jpll.iaubushehr.ac.ir>

ISSN 2008-627X

نماد و تمثیل در مثنوی مولانا

جعفر هواسی

دبیر زبان و ادبیات فارسی، ایلام، دهلران

چکیده

شاهکارهای ادبی هم چون منشوری است که از هر طرف بدان نگاه کنیم طیفی از رنگ‌ها و دنیایی نو در آن می‌بینیم. نمادها و تمثیل‌های به کار رفته در مثنوی معنوی نیز چنین است. به هر قصه‌ی مثنوی می‌توان از دیدگاهی ویژه و متفاوت نظر انداخت و به اندازه‌ی درک و بینایی خویش منظره‌ای شگرف و شگفت دید. نمادها و تمثیل‌ها در آثار عرفانی کاربرد گسترده‌ای دارند که تحلیل و بررسی آنها باعث گشوده شدن بسیاری از گره‌ها و ابهامات موجود در ادبیات می‌شود. هدف این تحقیق این است که جایگاه نماد و تمثیل را در مثنوی مولانا بیشتر با تکیه بر جانوران و حیوانات مورد بررسی قرار دهد و با مشخص شدن این جایگاه، بیان کند که دیدگاه مولانا درباره‌ی آنها چیست؟ و هر یک از این قصه‌ها، رمز و نماد چه چیزهایی هستند. روش انجام این پژوهش، روش تحلیلی و توصیفی و بر اساس پژوهش کتابخانه‌ای است.

واژگان کلیدی: مثنوی، نماد، تمثیل، رمز، قصه،

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۹/۱۷ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۱/۶

پست الکترونیک نویسندهٔ مسؤول: parsian9062@gmail.com

مقدمه

بشر در مسیر کوشش هایش برای شناخت پیرامون خود، از تجربه، حواس و قوای عقلانی کمک می‌گیرد و پدیده‌ها را کشف و ضبط می‌کند اما وقتی از محسوسات فراتر می‌رود و در صدد شناخت اموری بر می‌آید که از حوزه‌ی حواس و تجربه‌ی او خارج‌اند، درک و بیان دشوار می‌شود. پس، برای تبیین و تفهیم آنها کم و بیش از احساس و تخیل کمک می‌گیرد و در این راه به ناچار از زبان رمز و تمثیل بهره می‌گیرد و به تبع آن، برای نشان دادن و مجسم ساختن آنچه نمی‌تواند تعریف کند یا به دیگری بفهماند، از کلمات و اصطلاحات نمادین استفاده می‌کند. در واقع بیان بعضی مفاهیم و مصادیق با زبان عادی بسیار دشوار و حتی غیر ممکن است و گوینده ناچار می‌شود از ظرفیت‌هایی که باعث افزایش قدرت تاثیر زبان می‌شود، بهره ببرد. در نتیجه کلام به صورت رمزی و نمادین درمی‌آید و این بیان رمز آمیز و نمادین، باعث غنای هر چه بیشتر زبان شعر می‌شود. یکی از جنبه‌های سخن نمادین در مثنوی، به کارگیری حیوانات به جای انسان است. حیوانات و پرندگان و به طور کلی همه‌ی جانوران از آغاز پیدایش تا به امروز در فرهنگ و ادب ملت‌ها به گونه‌های مختلف بازتاب گسترده‌ای یافته و در دستاوردهای زبان و ادب و فرهنگ بشری تاثیر گذار بوده‌اند. این مقاله با هدف بررسی جنبه‌های نمادین و تمثیلی در مثنوی به نگارش در آمده است و نگارنده در صدد این بوده تا در حد توان و درک علمی خود، ابعاد مختلف معانی رمزی و نمادین را به طور مبسوط و گسترده استخراج کند.

پیشینه‌ی تحقیق

در سالهای اخیر تحقیقات متعددی راجع به تمثیل و نماد پردازی در ادبیات فارسی به نگارش درآمده است.

اشرف روشن دل، ۱۳۹۲، در مقاله خود تحت عنوان «ادبیات تمثیلی در کتب درسی» به بررسی ادبیات تمثیلی در دو اثر منطق الطیر عطار و مثنوی مولانا پرداخته است. او به بررسی جایگاه تمثیل و نکات مثبت و منفی آن در کتب درسی پرداخته است.

احمد کریمی، ۱۳۹۱، در مقاله‌ای به نقش حیوانات در نماد پردازی شعر فارسی پرداخته و شخصیت پردازی حیوانات در آثار مولانا را بررسی کرده است.

علی حیدری، ۱۳۸۵، به مقایسه‌ی تطبیقی داستان طوطی و بازرگان مولوی و عطار پرداخته و با شمردن ویژگی‌های تمثیلی هر کدام، و نقاط قوت هر کدام را بررسی کرده است.

طوطی، به عنوان تنها پرنده ای که می تواند هم چون انسان سخن بگوید، همواره مورد توجه بوده است. مولوی در قصه ی طوطی و بازرگان به سالک توصیه می کند «در نیاز و فقر خود را مرده ساز» (مثنوی، ۱۹۱۹/۱).

طوطی، در داستان ها و سروده های مولوی، نماد و تمثیل روح است که از جوار حق به دیار غربت دنیا در قفس تن گرفتار آمده است. داستان های نمادین بسیاری در آثار ادبی و عرفانی در مورد طوطی نقل شده است. ترکیب هایی هم چون طوطی جان، طوطی روح، طوطی دل و ...

در شعر زیر از مولوی طوطی بن مایه ای نمادین دارد:

قصه ی طوطی جان زین سان بود کو کسی کاو محرم مرغان بود

(همان، ۱۵۵۸/۱)

رمزها و تمثیلاتی این چنین در آثار مولانا، احساسات و عواطف و تجربیات روانی او را باز می گوید و چون از دل بر می آید بر دل می نشیند. این که در داستان طوطی و بازرگان، طوطی باید خود را بکشد تا برهد، نماد زیبایی است یادآور روایت مشهور «موتوا قبل ان تموتوا» که در عرفان و معرفت سابقه ای بس دراز داشته است، یعنی کشتن خواسته ها و تعلقات و آن چه باعث می شود انسان به قفس دنیا دل ببندد. او باید آرزوهای مادی و هواهای نفسانی را نابود سازد تا راه هایی برایش گشوده شود. در داستان شیرین طوطی و بقال در مثنوی، طوطی نماد تمثیل انسانی است که گرفتار بی تعقلی است و قیاس نا به جا دارد.

از قیاسش خنده آمد خلق را کاو چو خود پنداشت صاحب دلق را

(همان، ۲۶۳/۱)

می دانیم طوطی از سخنانی که می گوید چیزی نمی فهمد و هر سخنی را که می شنود تکرار می کند. چه بسا صاحبان طوطی سخنان شخصی و رازگونه را نزد طوطی می گفته اند و این پرنده در میان جمع، گاهی آن سخنان را بدون هیچ قصدی تکرار می کرده و رازها را فاش می ساخته است، اما در شعر فارسی این موضوع بیشتر جنبه ی تمثیل عرفانی دارد و طوطی اسرار الهی را فاش می کند:

طوطی من مرغ زیرک سار من ترجمان فکرت و اسرار من

(همان، ۱۷۲۵/۱)

وجود شباهت میان «انسان» و «نی» به شکل بسیار زیبا و اعجاب انگیزی در اشعار مولانا بازگو می شود. می توان گفت هیجان روحی مولانا، که در قالب مقدمه ای در ابتدای مثنوی آمده، بیانگر حالات و روحیات او در سرتاسر مثنوی است. این «نی» تمثیل است و مراد از آن، در حقیقت، خود مولاناست که از خود و خودی تهی شده و در تصرف عشق و معشوق است، خواه شمس تبریز و یا حسام الدین چلبی. سوزش عشق مطلق جلال الدین بلخی، به حدی است که چهره ی نی بودن انسان را که در آتش فراق می سوزد، به خوبی نمودار می سازد.

مولوی در مثنوی خود را به «نی» که از خود تهی است و از دم و نفس نای زن پُر است، تشبیه می کند و همین موضوع را مکرر می آورد:

ما چونایم و نوا در ما ز توست ما چو کوهیم و صدا در ما ز توست

(همان، ۵۹۹/۱)

عالم چو سر نایی و او در هر شکافش می دمد هر ناله ای دارد یقین زان دو لب چون قند، قند

(همان، ۵۶۶۴/۱)

نی ها و خاصه نیشکر بر طمع این بسته کمر رقصان شده در نیستان یعنی تعزمن تشا

(دیوان کبیر، ب ۹۴)

مولوی اولین تشبیهی را که میان انسان و نی بیان می کند ناله ی جدایی از اصل است. بنابراین هم چنان که نی به سبب جدایی از اصل خود (نیستان) فریاد می کشد و ناله سر می دهد، انسان هم به جهت جدایی از اصل خویش، که ماوراء طبیعت است، ناله می کند و تمام تفکرها، تکاپوها و نیایش های او، فریادی در جست و جوی آن جایگاه متعالی است. کسی می تواند سوز و گداز و معنای حقیقی این فریادها را درک کند که به اصل خویش آگاه باشد. این آگاهی در او به عشق حقیقی منجر می شود و اشتیاق بازگشت به اصل، در دلش شور و غوغایی به پا می کند که پروانه ی وجودش در شوق وصال یار خواهد سوخت.

در کتاب مثنوی شیر علاوه بر مفهوم شجاعت، گاه طرف تشبیه گیتی و مرگ است. مولانا بن مایه ی شجاعت را در هم شکستن قدرت باطنی نفس می داند که شجاعت ظاهری، سایه و مظهری از آن به شمار می رود. شیر در مثنوی، تمثیلی از عارفان حقیقی، رمز شجاعت و سمبلی برای زورمندان

دنیایی و همچنین نماد نفس اماره و شهوت، عقل جزیی، انسان‌های گرفتار نفس و ... است. به عنوان نمونه در بیت‌های زیر از مثنوی، شیر در معنای تمثیلی اولیاء الله و عارفان حق است:

هر که باشد در پی شیر حراب
کم نیاید روز و شب او را کباب

(مثنوی، ۳۰۸۹/۱)

چون گرفتی عبرت از گرگ دنی
پس تو روبه نیستی شیر منی

(همان، ۳۱۷۹/۱)

در پناه شیر کم ناید کباب
روبها تو سوی جیفه کم شتاب

(همان، ۲۲۷۸/۳)

در قصه‌ی مثنوی «پیل اندر خانه‌ی تاریک» پیل تمثیل حقیقت (خداوند) است با این تفاوت که هر کسی متناسب با تلاش و استعداد خود می‌تواند به قسمتی از آن دست یابد. خانه‌ی تاریک می‌تواند نمادی از این جهان باشد و تاریکی نیز تمام حجاب‌هایی است که پیرامون حقیقت تنیده شده است و مانع دید می‌شود. پیل نیز هم چون آب حیات است که در ظلمات جای دارد. در این قصه‌ی مثنوی شخصیت‌های پرسشگر وجود ندارد. مولوی فقط از مردمانی یاد می‌کند که پیل را دیده‌اند و هیچ اشاره‌ای ندارد به این که کسی یا کسانی درباره‌ی شکل فیل از آنها پرسشی کرده باشد، بلکه بینندگان فیل، آن چه را که کشف کرده‌اند بدون پرسش به تصویر می‌کشند و تفسیر می‌کنند و هیچ نشانه‌ای از مخاطب در حکایت پیدا نیست و همین گفته‌هایشان را بیشتر به واگویه‌های درونی تشبیه کرده است. حتی مولوی، گفتار آن‌ها را نیاورده، بلکه فقط اشاره کرده است که:

آن یکی را دست بر گوشش رسید
آن بر او چون بادبیزن شد پدید

(همان، ۱۲۵۹/۳)

مولوی بر خلاف دیگر عارفان، با انجام تغییراتی، سرنوشت قصه را به گونه‌ای دیگر رقم می‌زند. او مردمان قصه‌اش را بینا معرفی می‌کند و در عوض پیل را در خانه‌ای تاریک قرار می‌دهد. «خانه‌ی تاریک» در قصه‌ی مثنوی کارکرد ویژه‌ای دارد و اشخاص قصه‌ی مثنوی به اندازه‌ی «کف دست» قادر به شناخت می‌شوند. مولوی حقیقت را نزد همه می‌یابد و معتقد است همه به دنبال یک چیز

دیدار شمس و جلال الدین محمد از جمله شگفت‌انگیزترین دیدارهای تاریخی جهان به شمار می‌رود، زیرا جلال الدین محمد قبل از دیدار در مرحله‌ی تصوف عابدانه بود و بعد از دیدار منقلب گشت و از این زمان به بعد است که مولوی به عنوان بارقه‌ی تاریخی درخشیدن می‌گیرد. سلطان ولد احوال جلال الدین محمد را پس از ملاقات با شمس چنین توصیف می‌کند:

آمد اندر دور او صاحب دلی	یک شهنشاهی، عظیمی، کاملی
چون به مولانا شد ناگه تلاق	هر دو را افتاد با هم اعتناق
گشت عاشق چون بدید آن روش را	و آن جمال و آن خدایی خوش را
رو بدو آورد شد مفتون او	گشت آن لیلی و این مجنون او

(مثنوی انتھانامه، ج ۲، ص ۱۳۶)

عشق جلال الدین محمد به شمس از لون عشق‌های مذکر که در سنت تشبیب‌های قصاید فارسی وجود دارد نیست، حتی از نوع عشق‌های مذکر پاک هم نیست و در حقیقت عشق وی به شمس تبریزی جدای از عشق الهی نمی‌تواند، زیرا در داستان شاه و کنیزک، طیب الهی مظهر و رمزی است از آن کس که غایت وجود کنیزک نیل به عشق او می‌باشد؛ یعنی حضرت جلال الدین خود در جواب کسانی که گویا عشق او را به شمس به دیده‌ی انکار می‌نگریستند، این عشق را هم پایه‌ی عشق الله دانسته است. به هر تقدیر ملای روم در ملاقات با شمس تولدی دیگر می‌یابد، گرچه خود قابلیت و استعداد این صبرورت و شدن عظیم را داشته است.

نتیجه گیری

قصه ها و داستان ها به سبب کاربرد تخیلی و تمثیلی که دارند، همواره در ادبیات فارسی نقش های زیادی داشته اند، در واقع یکی از کهن ترین عناصر به کارگرفته شده در ادبیات فارسی، استفاده تمثیلی و نمادین از قصه ها و داستان ها است. شاعران و نویسندگان، جانوران و قصه ها را تمثیل و نشانه ی یک شخصیت می دانند.

در نماد شناسی شعر فارسی، حیوانات جز مهمی از تمثیلات را به خود اختصاص داده اند ولی متأسفانه کمتر بدانها توجه شده است. در حالی که قصه ها و داستان ها، در پرداخت مفاهیم ذهنی انسان همواره نقش مهمی بر عهده داشته اند.

بسیاری از این نقش ها، پارا از جنبه ی هنری فراتر نهاده و مفاهیمی را به ذهن القا می کنند که در حوزه ی تمثیلات و نمادها قابل بحث و بررسی است. که البته شارحان مثنوی، نگاهی کلی و عمومی به داستان ها داشته اند.

اما در این مقاله، به بررسی موشکافانه تری از جلوه های نمادین در مثنوی مولانا پرداخته شده است. شخصیت داستان های مولوی، معمولاً نماینده گروه و صنف خود هستند و مولوی از طریق گفت و گوها آنها را به تصویر می کشد. مولوی افکار و عقاید خود را با بهره گیری از نماد و تمثیل، هوشمندانه بیان می کند، با بررسی آنها می توان تا حدودی به جایگاه نماد و تمثیل و شیوه ی رمز پردازی او در اثر گرانقدرش مثنوی پی برد.

منابع و مأخذ

- ۱- فروزانفر، بدیع الزمان، ۱۳۸۱، شرح مثنوی شریف، ج ۳، تهران، زوار، چ دهم
- ۲- مثنوی انتها نامه به نقل از عبدالباقی گولبیناری، مولانا جلال الدین، توفیق سبحانی، موسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی، چ دوم، صفحه ۱۳۶
- ۳- مولانا، جلال الدین محمد، ۱۳۶۳، کلیات شمس «دیوان کبیر»، بدیع الزمانی فروزانفر، امیر کبیر، چ سوم
- ۴- -----، ۱۳۷۹، مثنوی معنوی، به سعی و اهتمام رینولد نیکلسون، تهران: امیرکبیر، چ سیزدهم
- ۵- -----، ۱۳۲۱، خلاصه ی مثنوی، به انتخاب و انضمام تعلیقات و حواشی بدیع الزمان تهران: فروزانفر.
- ۶- -----، ۱۳۷۵، مثنوی، مقدمه، تصحیح و تعلیقات محمد استعلامی، تهران: زوار.

Journal of Research Allegory in Persian Language and Literature

Islamic Azad University- Bushehr Branch

No. 43 / Spring 2020

<http://jpll.iaubushehr.ac.ir>

ISSN 2008-627X

Symbol and allegory in Rumi's Masnavi

Jafar Havasi

Secretary of Persian Language and Literature, Ilam, Dehloran

Abstract

The masterpieces of literature are as prismatic as the prism that we look at each side we see a range of colors and new world in it. The symbols and parables used in spiritual masnavi are also. It is written out of a different perspective, and it has a strange vision, as much as his vision and vision. symbols and parables are widely used in mystical works, which analysis and analysis leads to the opening of many nodes and ambiguities in the literature. The aim of this study is to examine the stands of symbols and symbols in Rumi's masnavi more relying on animals and animals, and by determining the place, what is the views of Mawlana on them? And each of these stories, the mystery and the symbols. the method of this study is descriptive and analytical and based on library research.

keywords: masnavi, symbols, symbols, secrets, story

Contents

Some figuratives and allegories in MadanAldorar Omidvar Malmoli	24
Symbol and allegory in Rumi's Masnavi Jafar Havasi	34
Investigating the linguistic roles of Ardeshir`s story and Haftdad Shahnameh (With an allegorical approach based on Jacobson`s verbal communication theory) Zahra AbaviSani, Batool FakhreIslam, ParvinDokht Mashhoor, Mahdi Nowrooz	58
The structure of allegory in Ahmad Reza Ahmadi's <i>all those paper boats</i> Somayeh avarand, Azam ezadi, Raziyeah ahmadi	75
Analysis of allegorical and symbolic components of satisfaction in Fereydoun Moshiri's poems from Erickson's character theory Safa Maleki, Kamran Pashaei Fakhri, Parvaneh Adelzadeh	100
The efficiency of allegory in the realm of monotheism Mozhgan Zamani, Rafeze Keivanpour	112

Director in-Chief

Professor Seyed Jafar Hamidi
Department of Persian Language and Literature, Islamic Azad University, Bushehr Branch

Editor in-Chief

Professor Seyed Ahmad Hosseini Kazerouni

Department of Persian Language and Literature, Islamic Azad University, Bushehr Branch

Email: sahkazerooni@yahoo.com
www.sahkazerooni.ir

Managing Editor

Assistant Professor Saeedeh Saki Entezami

Department of Persian Language and Literature, Islamic Azad University, Khorramabad Branch

Email: ssentezami@gmail.com

Editorial Board (Members are listed alphabetically)***Dr. Nasrollah Emami***

Professor of Persian Language and Literature, Shahid Chamran University – Ahvaz-IRAN

Dr. Kavous Hassan Lee

Professor of Persian Language and Literature, Shiraz University-IRAN

Dr. Seyed Ahmad Hosseini Kazerooni

Professor of Persian Language and Literature, Islamic Azad University, Bushehr Branch-IRAN

Dr. Seyed Jafar Hamidi

Professor of Persian Language and Literature, Islamic Azad University, Bushehr Branch-IRAN

Dr. Ahmad Khatami

Professor of Persian Language and Literature, Shahid Beheshti University, Tehran-IRAN

Dr. Kazem Dezfulian

Professor of Persian Language and Literature, Shahid Beheshti University, Tehran-IRAN

Dr. Abbas Ki Manesh

Professor of Persian Language and Literature, University of Tehran-IRAN

Dr. Shams Hajie Ardalani

Assistant Professor of Persian Language and Literature, Islamic Azad University, Bushehr Branch-IRAN

Scientific Advisors (PhD in Persian Language and Literature)***professors:***

Dr. Abolghasem Radfar, Dr. Ata Mohammad Radmanesh, Dr. Mohammad Gholam Rezaei, Dr. Ali Mohammad Moazani, Dr. Ahmad Reza Yalmeha

Associate Professor: Dr. Ali Asghar Babafari, Dr. Mansour Tharwat, Dr. Fatemeh Heydari, Dr. Ahmad Zakeri, Dr. Ali Salimi, Dr. Mojtaba Manshizadeh

Assistants:

Dr. Jamal Ahmadi, Dr. Asghar Babasalar, Dr. Ebrahim Heydari, Dr. Ali Akbar Khan Mohammadi, Dr. Hadi Khadivar, Dr. Mirasmail Ghazi Shiraz

Persian Text Editor:

Dr. Seyed Mohammad Hosseini Kazerouni
Department of Persian Language and Literature, Islamic Azad University, Bushehr Branch

Website Designer and Manager:

Engineer Mohammad Saki Entezami

Published by: Islamic Azad University Bushehr Branch

Islamic Azad University Bushehr Branch, Bushehr

Postal code: 7519619555

Tel: +987733552501

Fax: +987733555413

Email: ssentezami@gmail.com

Website: <http://jpll.iaubushehr.ac.ir>

**Islamic Azad University
Bushehr Branch – IRAN**

Journal of Research Allegory in Persian Language and Literature

Vol. 12 / No. 43 / Spring 2020

ISSN 2008-627X

Index:

www.sid.ir	Scientific Information Database
www.noormags.com	Noor specialized Islamic sciences and humanities journals website
www.magiran.com	magiran Database

Noor Specialized Magazines Website

noormags

Journal site:
<http://jpll.iaubushehr.ac.ir>

I. A. U.
Bushehr Branch

ISSN 2008-627X

Journal of Research Allegory in Persian Language and Literature

Vol. 12 • No. 43 • Spring 2020

- Some figuratives and allegories in MadanAldorar
Omidvar Malmoli 24
- Symbol and allegory in Rumi's Masnavi
Jafar Havasi 34
- Investigating the linguistic roles of Ardeshir's story and Haftdad Shahnameh
(With an allegorical approach based on Jacobson's verbal communication
theory)
Zahra AbaviSani, Batool FakhrEslam, ParvinDokht Mashhoor, Mahdi
Nowrooz 58
- The structure of allegory in Ahmad Reza Ahmadi's all those paper boats
Somayeh Avarand, Azam Ezadi, Raziye Ahmadi 75
- Analysis of allegorical and symbolic components of satisfaction in Fereydoun
Moshiri's poems from Erickson's character theory
Safa Maleki, Kamran Pashaei Fakhri, Parvaneh Adelzadeh 100
- The efficiency of allegory in the realm of monotheism
Mozhgan Zamani, Rafeze Keivanpour 112

Islamic Azad University
Bushehr Branch

